

עונה
30
2013
2014

אופקים חדשים

הקאמרטה הישראלית ירושלים
מנהל מוסיקלי: אבנר בירון

הקאמרטה הישראלית ירושלים
 המייסד והמנהל המוסיקלי: **אבנר בירון**
 יועץ: **יוסף ברדנשוילי**

חברי התזמורת						
כינור ראשון מתן דגן* נטלי שר* כרמלה ליימן** מיכאל בויאנר פאבל גלגנוב רומן יוסופוב סופיה קירסנובה	כינור שני אטיין מנרי* אדוארד רזניק* זינה לוין קרן ליפקר מיכאל קונצביץ'	ויולה מיכאל פלסקוב* דורון אלפרין בוריס רימר אנדריי שפליניקוב	צ'לו צבי אורליאנסקי* יפים אייזנשטד* מרינה כץ* אלכסנדר סינלניקוב**	קונטרבאס דמיטרי רוזנצוויג* גנאדי ליטבין חליל אסתי רופא*	אבוב מוקי זוהר* אורי מירז בסון מאוריצי פאז* קריסטיונס גרינס	קרן יער אלון ראובן*

כנר עמית כבוד: ארנולד קוביליאנסקי
נגנים אורחים: דניס ג'רסי, כינור; אורי נהיר, חליל; איליה שוורץ, קלרינט; רומן קוט, קרן יער; ירון הרינג, טרומבון

חברי העמותה וחברי הוועד המנהל				
פרופ' רות ארנון*, יו"ר יעקב אייזנר* ד"ר חנן אלון	פרופ' ארנון משה הדני* ניסים לוי פרופ' מנחם פיש*	פרופ' בני גיגר* עו"ד יאיר גרין* רוברט דרייק	יצחק אלרון* שמשון ארד פרופ' אבי בן בסט	רו"ח רענן קופ פרופ' אורי קרשון ברוך שלו*

הצוות האדמיניסטרטיבי			
מנהל כללי: בן ציון שירה מנהל אדמיניסטרטיבי: מיכאל קונצביץ' מפיקה וספרנית: אביגיל סנדלר	מנהל שיווק: איתי שיקמן מכירות: דגן פדר מנהל במה: ואלרי אקסיונוב	יועץ משפטי: עו"ד עמי פולמן הנהלת חשבונות: שרית יצחקי	העוגב, שנבנה ע"י גדעון שמיר, והטימפני הועמדו לרשות התזמורת באדיבות קרן התרבות אמריקה-ישראל

מחלקת מנויים: 1-700-55-2000 | בימים א'-ה' 09:00-17:00

משרד התזמורת: רח' ההגנה 13, הגבעה הצרפתית, ירושלים | טל: 02-5020503 | פקס: 02-5020504
כתובתנו באינטרנט: www.jcamerata.com | אימייל: info@jcamerata.com

התזמורת נתמכת על ידי: משרד התרבות והספורט | עיריית ירושלים, האגף לתרבות | קרן מרק ריץ' ומסתייעת בתורמים שונים.

עונה
30
2013
2014

אופקים חדשים

רובן גזריאן מנצח (ארמניה-גרמניה)
שרון קם קלרינט (ישראל-גרמניה)

צ'ארלס אייבס (1874-1954)
סימפוניה מס' 3 (פגישת המחנה)

אנטונין דבוז'אק (1841-1904)
רביעייה אופ' 96 מס' 12 ("האמריקנית")
בפה מז'ור, בעיבוד נורהן ארמן
לתזמורת כלי קשת

הפסקה

וולפגנג אמדאוס מוצרט (1756-1791)
קונצ'רטו לקלרינט בלה מז'ור ק' 622

ז'יל מסנה (1842-1912)
"הרהורים" מתוך "תאיס" בעיבוד
לקלרינט ולתזמורת כלי קשת ברה מז'ור

ירושלים / המינהל הקהילתי, הגבעה הצרפתית
יום ב', 9.9.13 בשעה 11:30 (קונצרט מיוחד עם תהליך העבודה)

ירושלים / אולם הנרי קראון
יום ג', 10.9.13 בשעה 20:00

רחובות / אולם ויקס במכון ויצמן למדע
יום ד', 11.9.13 בשעה 20:30

תל אביב / מוזיאון תל אביב לאמנות
יום ה', 12.9.13 בשעה 20:30

במלאת לרובן גזריאן 31 שנה, הוא נתמנה למנצח הראשי של התזמורת הקאמרית וירטנברג בהיילברון שבגרמניה. הדבר היה בראשית עונת 2002/03 ועם קבלת המינוי שינה גזריאן את תכנון הקונצרטים לידי רפרטואר סימפוני ושיבץ בו יצירות רומנטיות, מודרניות ואוונגרדיות.

גזריאן נולד בשנת 1971 בטביליסי שבגאורגיה. את שיעורו הראשון בנגינת כינור קיבל מאביו בהיותו בן ארבע ומשבר מעט נשלח לירוואן, בירת ארמניה השכנה, ללמוד בבית הספר התיכון למוסיקה ע"ש צ'ייקובסקי. בירוואן אף המשיך בלימודיו הגבוהים במוסיקה, בקונסרבטוריון הלאומי ע"ש קומיטס.

הקריירה הסולנית של גזריאן החלה בשנת 1983, והוא בן 12. אז הפך סולן של התזמורת הקאמרית הלאומית של ארמניה והכנר של שלישיית הפסנתר הארמנית הלאומית. בשנת 1992 יצא לגרמניה לרכוש לו השכלה באקדמיה המוסיקלית ע"ש מנדלסון-ברתולדי בלייפציג. בחורף 1995 השלים את לימודיו ככנר והחל מיד בלימודי ניצוח. הוא סיים לימודים אלה ב-1998 בהצטיינות יתרה. לאורך רוב שנותיו בלייפציג שימש גזריאן קונצרטמייסטר של התזמורת הסימפונית של מערב סקסוניה ובין ינואר 1999 לאוגוסט 2002 היה מנצחה הראשי של התזמורת הזאת והוכתר בתואר המנצח הצעיר ביותר בכל התזמורות הגרמניות בזמן ההוא.

בספטמבר 2002 זכה גזריאן במקום הראשון בתחרות "ג'ורג' שולטי" למנצחים בפרנקפורט על נהר מיין. באותו חודש מונה, כאמור, למנצח הראשי של התזמורת הקאמרית וירטנברג בהיילברון, ואת המנוי הזה קנה לו בהצבעה פה אחד של כל ועדת החיפוש ושל נציגי התזמורת.

רוֹבֵן גִּזְרִיאַן שימש מנצח אורח בפילהרמונית של שטרסבורג, בפילהרמונית של שטוטגרט, בסימפוניית של הרדיו המערב-גרמני (WDR) בקלן, בסימפוניית של רדיו פרנקפורט-מיין, בתזמורת מוזיאון פרנקפורט, בסימפוניית של המבורג, בתזמורת הלאומית של ליון, בתזמורת הקאמרית של ציריך ועוד. הוא ניצח על אין ספור קונצרטים משודרים של רדיו הסן, רדיו דרום מערב גרמניה (SWR), רדיו מרכז גרמניה (MDR), Deutschlandradio ורדיו שווייץ האיטלקית.

זו הופעתו הראשונה עם הקאמרטה.

"אמנית רבת-דמיון וייחודית" כינה ירחון המוסיקה "גרמופון" את נגנית הקלרינט הישראלית שרון קם. ההאזנה להקלטותיה מלמדת כי היא חשה בבית הן בנגינת הרפרטואר הקלאסי והן במוסיקה העכשווית והג'אז. את ראשית דרכה עשתה שרון בהדרכת הכנר חיים טאוב ונגן הקלרינט עלי אבן. בהיותה בת 16 שמע אותה אייזק שטרן מופיעה עם הפילהרמונית הישראלית בניצוח זובין מהטה, ועודדה לבחור בקריירה סולנית. אחרי תום לימודיה בבית הספר הגבוה למוסיקה ג'וליאד בניו-יורק, שם למדה אצל צ'ארלס ניידיץ', זכתה במקום הראשון בתחרות הבינלאומית של איחוד בתי השידור של גרמניה ARD במינכן (1992), ומאז היא מופיעה עם התזמורות היוקרתיות ביותר בארצות הברית, באירופה וביפן.

המוסיקה הקאמרית האוהבה במיוחד על שרון קם והיא מרבה לשתף פעולה עם הצ'לן היינריך שיף, הכנרים כריסטיאן טְצֶלְף וְאֶנְטֶיָה וייטהאס והוויולנית טביאה צימרמן. היא נותנת רסיטלים עם הפסנתרן לארס פּוֹגֵט והיא אורחת קבועה בפסטיבל "מתחים" שבניהולו בהיימבך שבגרמניה. כמו כן מופיעה שרון בפסטיבלים כגון ורביה בשווייץ, ריסור בנורווגיה, קורק באירלנד ודלפט בהולנד. שיתופי הפעולה שלה עם הפסנתרן איתמר גולן זכו להערכה רבה בקרב המבקרים והקהל במשך למעלה מעשור. בעונה שעברה הופיעה בקונצרטחבאו של אמסטרדם עם הפסנתרן האיטלקי אנריקו פאצ'ה ועם הצ'לן הגרמני דניאל מילר-שוט ושיתוף פעולה זה יימשך גם בעונה הבאה.

במלאת 250 שנה להולדת מוצרט ניגנה שרון קם את הקונצ'רטו לקלרינט שלו

בתיאטרון אחוזות הכתר בפראג, והקונצרט שודר בשידור חי בטלוויזיה ב-33 מדינות. לא מכבר הצליחה שרון להגשים חלום: נגינת הקונצ'רטו לקלרינט של מוצרט בקלרינט-באָסֶט, ובכלי זה תנגן את היצירה גם בקונצרט זה.

שרון קם זכתה בפרס "נגן השנה" מטעם ECHO - איגוד חברות התקליטים הגרמניות - בעבור שתי הקלטות: הקונצ'רטי של ובר עם תזמורת Gewandhaus של לייפציג בניצוח קורט מזור ותקליטור עם תזמורת הרדיו של לייפציג ובו יצירות מאת שפור, ובר, רוסיני ומנדלסון. תקליטורה "קלאסיקות אמריקניות" עם הסימפונית של לונדון בניצוח בעלה גרנור ביל (Bühl) זיכה אותה בפרס "ביקורת התקליטים של גרמניה". שרון קם הוציאה תקליטור עם אחיה, הוויולן אורי קם, ובו

מיצירות ובר וְרוֹךְ ותקליטור ושמו "זכרונות" עם הפסנתרן איתמר גולן.

שרון הייתה הסולנית בהשמעות בכורה רבות: הקונצ'רטו לקלרינט ורביעיית הקלרינט של הפולני קז'ישטוף פנדרצקי, הקונצ'רטו לקלרינט של הגרמני פטר רוזיצקה "היזכרות" (Erinnerung), הקונצ'רטו לקלרינט של האוסטרי הרברט וילי בפסטיבל זלצבורג (קיץ 2006) והקונצ'רטו לקלרינט של ההונגרי-אוסטרי Iván Eröd עם תזמורת Tonkünstler באולם "איגוד המוסיקה" של וינה בעונה הקודמת.

בעונה 2012/13 הופיעה שרון קם באודיטוריום מוזיאון הלובר של פריס, ב-Alte Oper של פרנקפורט, בבית הפילהרמונית של אָסֶן ובאולם הרקולס במינכן.

את מעמדו הרם בהיסטוריוגרפיה של המוסיקה קנה לו האמריקני צ'ארלס אייבס לאט, בעמל רב ובגיל מבוגר, אך משהוכר, הייתה הכרתו שלמה ומוסמכת: ארון קופלנד ירש את שימושו במוסיקה עממית, ג'ון קייג' הלך בדרכו בהתנגדות לשמרנות ולאונרד ברנשטיין פיאר בהרצאותיו בהרווארד. יתרה מזו: פייר בולז - טריבון ה-bon ton האירופי - קבע בבואו לארצות הברית כי רק אייבס הוא מלחין אמריקני של ממש. ואילו בפתק שרשם ארנולד שנברג בשנותיו ב-UCLA ושמצאה אלמנתו בעזבונו, נאמר: "מלחין גדול חי בארץ הזאת... מרוקם מן ההזדקקות לשבח וחסין מפני גינוי. שמו אייבס".

צ'רלס אייבס נולד בדאנברי שבקונטיקט, בן למנצח תזמורת צבאית, שבנה פסנתר של רבעי טונים ועודד את בנו "למתוח את אזניו" ולהאזין לנגינת שתי תזמורות לכת המשמיעות בו בעת מוסיקות שונות. אייבס הצעיר למד נגינת פסנתר בילדותו ושימש לאורך 17 שנה אורגניסט בכנסייה. אחר כך למד מוסיקה באוניברסיטת ייל אצל Horatio Parker וקנה לו ידע נרחב במוסיקה קלאסית אירופית. שילוב המוסיקה האמריקנית העממית שספג והידע התיאורטי שלמד הצמיחו בו מוסיקה אמריקנית ייחודית, והובילוהו לכתוב מוסיקה א-טונאלית שנים לפני בני זמנו האירופים שנברג וסטרווינסקי.

אייבס בחר שלא להתפרנס ממוסיקה. הוא עסק בכיטוח והצטיין באקטואריה. מתוך

כוונה כנה לעזור ליתומים ולאמנות, התפתחו עסקיו ואף הצליח להתעשר. ייתכן כי דווקא בזכות איתולו במוסיקה כפרנסה הצליח לשמר את עצמאותו כמלחין, אף כי בזה גם ההסבר להתפרסמותו האיטית.

הלחנת הסימפוניה השלישית הושלמה בשנת 1904. ב-1909 שכתב אותה אייבס, אך לידי ביצוע הגיעה רק ב-1946 (!) "התזמורת הסימפונית הניו-יורקית הקטנה", בניצוח לו הריסון, השמיעה אותה בקרנגי הול של ניו יורק. זאת הייתה גם הפעם הראשונה שסימפוניה כלשהי של אייבס הושמעה בפומבי. ב-1947, יותר מארבעים שנה אחרי הלחנתה, זכתה הסימפוניה השלישית בפרס פוליצר.

הסימפוניה היא הנצחה נוסטלגית למפגשים ספוגי הדתיות הפרוטסטנטית שחוהו אייבס הילד בניו-יאנגלנד מכורתו. מן הבחינה הזאת הסימפוניה היא שילוב בין המסורתי לבין החדשני: המסורתיות היא בשירת הקולות הלא-מאומנים שזימרו זמירות אוונגליות מוכרות במפגשים בחיק הטבע, והחדשנות היא בשיטות ההלחנה המודרניות שנקט אייבס, להפקיע את המזמורים משגרתם.

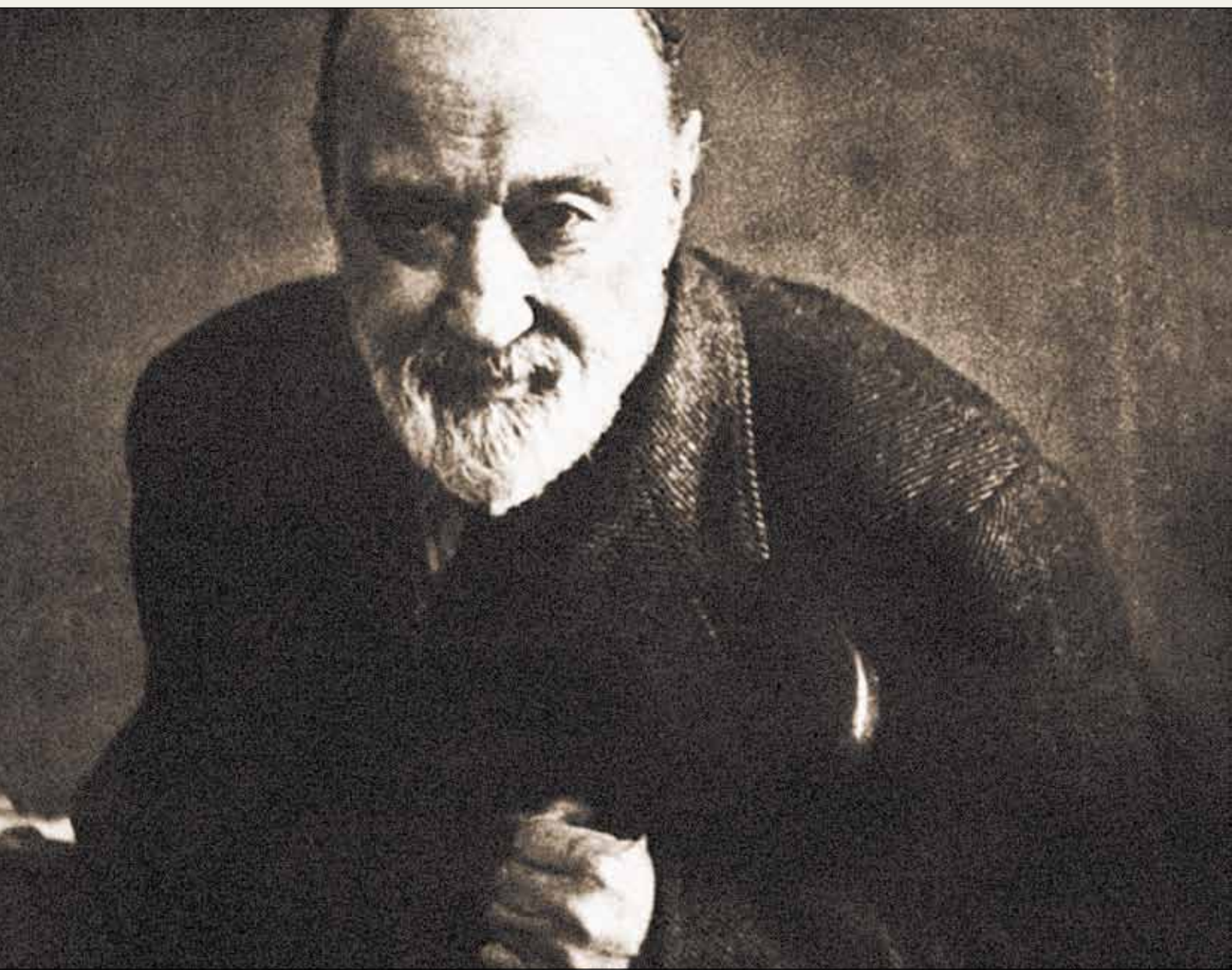
הפרק הראשון מתחיל בקטע אורגן שהלחין אייבס ב-1901. המשכו - מזמורי כנסייה שהלחינו קודמיו בכסייה. מן הבחינה הזאת הפרק הוא מעין שמיכת טלאים (קווילט) שתפר אייבס. **הפרק השני** קרוי "יום הילדים", וגם בסיסו בשיר כנסייתי קיים. הוא מתחיל אלגרו מודרטו, הופך מרש בקטע

האמצעי וחוזר לטמפו הראשון בסיום. **הפרק השלישי** מבוסס על קטע אורגן שהלחין אייבס בעבור טקס אכילת לחם הקודש בכנסייה בה שימש אורגניסט. המנגינה בנויה על מזמור הכנסייה Just as I am. המוסיקה קונטרפונקטית ולירית. לסיום, אייבס משמיע בפיאניסימו דנדוניהם של פעמוני כנסייה. התזמור הוא לתזמורת מצומצמת: חליל, אבוב, קלרינט, בסון, שתי קרנות, טרומבון וכלי קשת.

אייבס שכתב את הסימפוניה לא רק ב-1909 אלא שוב ושוב בשנים שאחר-כך. אחד הדברים החשובים לו הייתה תוספת של דיסוננטיות. באחת מהתפרצויותיו כלפי בני ארצו וזמנו שלא הבינו את האוונגרדיות של יצירתו קרא: "מדוע אינם מסוגלים לקבל דיסוננס כמו גבר?!"

בהערות אוטוביוגרפיות שרשם תיאר את תגובת ידידיו לסימפוניה: "ניגנתי את השלישית... ומקס סמית' (מבקר מוסיקה) שאל 'איך נהיית כל כך מודרני?! זה אפילו נורא ממה שזה היה לפני 10 שנים!' והכנר רבר ג'ונסון אמר לי: 'מוסיקה היא אמנות אבודה. היא נזרקה לכלבים! אם אתה אוהב את הדברים האלה [פרי עטו של אייבס], איך אתה יכול לאהוב גם ברהמס?!"

סיכם צ'ארלס אייבס בזיכרונותיו: "מה תנידו לזה? זה כאילו שאל מישהו 'אם אתה מסתכל דרך חלון ונהנה ממראה ההרים, איך אתה מסוגל להביט דרך חלון אחר וליהנות ממראה האוקיאנוס?!"

רובי יוז

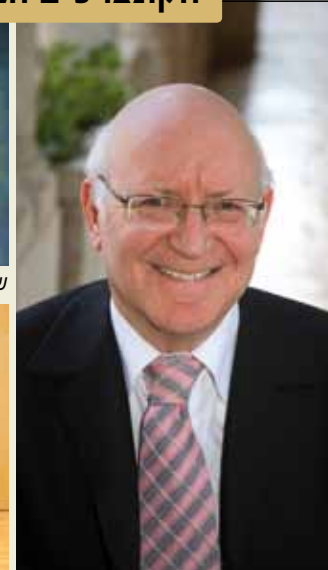
רון בורשבסקי

גיא פלץ

שרה פוקס

אבנר בירון

מוקי זוהר

יניב ד'אור

האנסמבל הקולי הישראלי

על הגובה

רון בורשבסקי מנצח
רובי יוז סופרן (אנגליה)
יניב ד'אור קונטרטה טנור (ישראל)
מוקי זוהר אבוב (ישראל)

- **ויאלדי** סטבת מאטר
- **ויאלדי** קונצ'רטו לאבוב בלה מינור
- **מוצרט** האריה "קבלו תודתי"
- **היינריך פון ביבר** קרב ב-10
- **שוברט** סלווה רגי'נה
- **יוסף ברזנשוילי** שירי יין ואהבה (בכורה עולמית)

תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות / יום ו', 11.10.13 בשעה 13:00
 מוצ"ש, 23.11.13 בשעה 20:00; יום א', 24.11.13 בשעה 20:30
כרמיאל: היכל התרבות / יום ג', 26.11.13 בשעה 20:30
כפר סבא: אודיטוריום ספיר / יום ד', 27.11.13 בשעה 20:30
ירושלים: אולם הנרי קראון / יום ה', 28.11.13 בשעה 20:00
רחובות: אולם ויקס במכון ויצמן למדע / מוצ"ש, 30.11.13 בשעה 20:30

הרקוויאם של פורה

אבנר בירון מנצח
שרה פוקס סופרן (אנגליה)
גיא פלץ בריטון (ישראל)
האנסמבל הקולי הישראלי / מנהל מוסיקלי: יובל בן עוזר

- **דביסי** סירינקס לחליל סולו
- **בריטון** ההארות (Les Illuminations)
- לסופרן ולתזמורת כלי קשת אופ' 18
- **ראמו** קטעים מסוויטות 1 ו-2 של "האינדיאנים האצילים"
- **פורה** רקוויאם אופ' 48 למקהלה מעורבת, לסולנים ולתזמורת

תל אביב: מוזיאון תל אביב לאמנות / יום ו', 11.10.13 בשעה 13:00
 מוצ"ש 12.10.13 בשעה 20:30; יום א', 13.10.13 בשעה 20:30
ירושלים: אולם הנרי קראון / יום ג', 15.10.13 בשעה 20:00
אריאל: היכל התרבות / יום ד', 16.10.13 בשעה 20:00
חיפה: אודיטוריום רפפורט / יום ה', 17.10.13 בשעה 20:00
עכו: אולם הקונסרבטוריון העירוני / מוצ"ש, 19.10.13 בשעה 21:00
 (סימפונייה 34 של היידן במקום בריטון ועם קלייר מנגאני כסולנית)

בשנים שפקד צארלס אייבס, אז אורגניסט בן 20, את אוניברסיטת ייל בניו-הייבן ושמע תורה מפי האורגניסט והמלחין הוריישו פרקר, התפארו אוהדי המוסיקה הניו יורקיים במלחין אחר, מן "היבשת הישנה", שבא לשמש מנהל הקונסרבטוריון הלאומי למוסיקה בעירם: אנטונין דבוז'אק. 1892, שנת בואו לשם, הייתה יובל ה-400 לגילוי אמריקה, ונגינותיהן של תזמורות כלי נשיפה רבות חשפו את המלחין הצ'כי הבשל ורב המוניטין למנגינותיה העממיות של אמריקה הלבנה והשחורה. אף כי שלוש שנותיו כפרופסור וכמנהל הקונסרבטוריון היו עמוסות במטלות הוראה ואדמיניסטרציה, הייתה תקופה זו גם פורייה מבחינת היצירה המוסיקלית. אלה השנים שבהן הלחין את הקונצ'רטו המפורסם לצ'לו, את הסימפוניה מס' 9 "מן העולם החדש" ואת היצירה הקאמרית שלפנינו, "הרביעייה האמריקנית" בפה מז'ור.

דבוז'ק שרטט את מתווה היצירה בתוך שלושה ימים והשלים את הלחנתה בתוך שבועיים. על דף מצורף לפרטיטורה רשם: "תודה לאל. הלך מהר. אני מרוצה".

ההיסטוריונים יודעים בדיוק היכן הולחנה היצירה: בראשית יוני 1893 הגיעה משפחת דבוז'אק - המלחין, רעייתו, ששת ילדיהם, משרתת ומזכירה - אל עיר קטנה ושמה ספילווייל במדינת איובה. העיירה הוקמה כ-40 שנה לפני כן בידי בווארי ושמו שפילמן, אך לא בווארים היגרו אליה בעקבות הראשון, כי אם כמה וכמה משפחות מוראביות ובוהמיות. תחושת הבית הרחק מן הבית

הייתה בדיוק מה שהדבוז'אקים אהבו שם: לשמוע שוב צ'כית, לשיר עם השכנים את שירי המולדת ולהתבשם מריחות התבשילים וטעמיהם.

לא פלא שהרביעייה הצ'כית מדושנת עונג. אוטקאר סורק, חוקר המוסיקה הקאמרית של דבוז'אק, מתאר את הפרק הראשון "כפיסת אושר כפרי זרוע חיוכים": טרמולי שובבים, סינקופות קופצניות ונגיעות פיציקטי מעטרים שני נושאים קלילים מבוססי הסולם הפנטטוני, המשותף לפולקלור העולמי, למן המזרח הרחוק, דרך בוהמיה וסקוטלנד ועד לשירים האינדיאניים והאפריקניים של אמריקה. פיתוח מתוחכם של הנושא הראשון ופוגה מבוססת על הנושא השירתי השני מובילים אל מְחָזֵר של שני הנושאים, המביא את הפרק לידי סיום צוהל.

הפרק השני, לנטו, הוא כפּלֵג זך: מנגינות לירית, שופעת רגש ומלווה בהרמוניות בהירות והיא מתגוננת לאורך זרימתה. את הנושא הראשי שר הכינור הראשון מעל ליווי גלי, שניתן להניח כי הוא יונק את תוגתו הן מגעוועי דבוז'אק לארצו והן מגעוועי השחורים לאותה ארץ חפץ שניתן למצוא בשירי הספירוצ'ואלס שלמד דבוז'אק בניו יורק מתלמידו השחור הנרי (הארי) ת'אקר ברלי. הכינור מוסר את המנגינה לצ'לו, לוויולה ולכינור השני, השיר ממריא אל על והתוגה מועמת ככל שהפרק נמשך, אך שבה לקראת סיומו, לא לפני תצוגת דיאלוגים יפים של נגינת קשת מול פיציקטי בין ארבעת חברי הרביעייה.

בעניין הפרק השלישי, סקרצו בעל שני טריו, ההיסטוריונים מסכימים בדבר אחד וחלוקים בדבר אחד: הם מסכימים כי דבוז'אק שם בפי הכינור חיקוי נאה לשירתה של ציפור אדומת חזה ושחורת כנפיים החיה רק בעולם החדש (ובמישורי איובה בפרט) ושמה Scarlet Tanager*. הם חלוקים האם הכניס המלחין את המנגינה ליצירה כי שמח בשירת הציפור, או שמא על שום ששירתה הפריעה את שנתו, ומהלכו נועד לכולאה בתוך כלוב של מוסיקה. ישפוט המאזין ויחליט.

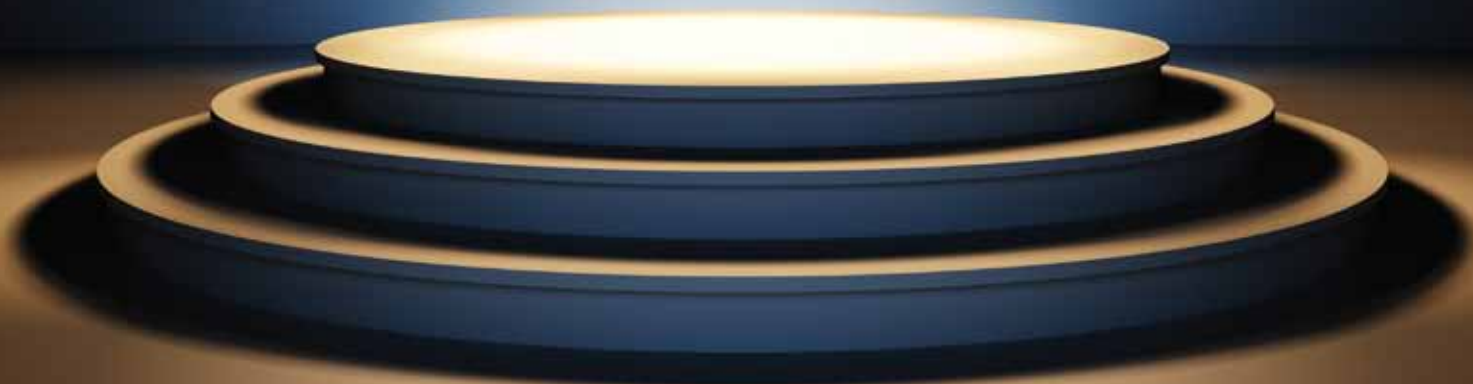
הפינאלה הוא רונדו קצבי ומלא אנרגיה, הן בשני הנושאים והן בליוויים. כמה ממנגינות הביניים מאזכרות נושאים מפרקים קודמים בטרם אץ הפרק אל סיומו. ובתווך, שוב שאלות למאזין בעל הדמיון: האם הכורל שכאן הוא חיקוי לנגינת אורגן שאלתר (או לא) דבוז'אק בכנסיית ואצלב הקדוש בעיר ספילווייל באותו קיץ קסום? וגם: האם מקצבי הרונדו מצטטים תיפוף אפרו-אמריקני? אם כך ואם כן, הקודה של היצירה הזאת היא אחת המלהיבות ביותר שיצאו תחת ידי המלחין הצ'כי הלאומי באפיזודה האמריקנית שלו.

*שיתוף פעולה פורה במיוחד בין מוסיקולוגים לאורניתולוגים העלה כי ציפור ה-Tanager, המתורגמת במילונאות העברית כ"מין ציפור" ותו לא, מזמת 5 מנגינות שונות, והנה דבוז'אק הכניס 4 מהן לסקרצו שלו.

30

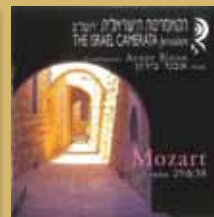
שנות מצוינות

לכבוד שנת ה-30 מבצע דיסקים מיוחד

2 דיסקים חדשים + 2 דיסקים/DVD מן האוסף
130 ₪ בלבד

רכישה בקונצרטים ובקופת התזמורת: 1-700-55-2000

מחיר כל דיסק בנפרד - 50 ₪ / מחיר DVD - 60 ש"ח

אנטון שטדלר היה בימי מוצרט וירטואוז הקלרינט הבלתי מעורער של וינה. מוצרט ושטדלר היו ידידים קרובים בתחום המקצועי ובמישור האישי: הם התרועעו בערבי בירה והימורים מחד גיסא, ומאיך גיסא היו חברים במסדר הבונים החופשיים המיסטי. למען אנטון שטדלר הלחין מוצרט את הקונצ'רטו שלפנינו.

מוצרט אהב את הקלרינט מאוד ואת נגינתו של שטדלר אהב במיוחד ודימה אותה לשירת אנוש. הקונצ'רטו הולחן בסתיו 1791 ושטדלר ביצעו מיד אחר כך. כעבור חודשיים, בדצמבר, כבר לא היה מוצרט בין החיים והפרטיטורה המקורית אבדה. רק עשור אחרי מותו הוציא אותה בית תווים לאור, כנראה מהעתק שהיה בידו.

כיוון שהפרטיטורה שבידי המוסיקאים היא המודפסת ולא כתב היד, קשה לראות את כוונותיו האמיתיות של מוצרט ועולות שאלות, למשל באשר לכלי הסולני שלמענו כתב מוצרט את הקונצ'רטו.

אנטון שטדלר לא הסתפק בנגינה. הוא דאג לשכלל את קלרינטו האהוב, אשר חגג בזמנו כמאה שנים. כדי להוסיף למנעד הקלרינט צלילים נמוכים, קידם שטדלר פיתוח של שני כלים: **קרן באסט** (Bassetthorn), כלי נשיפה ארוך יותר מן הקלרינט הרגיל ובעל כיפוף ליד הפיה ו**קלרינט באסט** - פיתוח המשך לבאסט הורן. היום החוקרים מאוחדים בדעה כי לקלרינט באסט הלחין מוצרט את הקונצ'רטו ולא

לקלרינט הרגיל*. ואמנם, שרון קם מבצעת את הקונצ'רטו בקלרינט באסט.

בקיץ־סתיו 1791 הוציא מוצרט תחת ידו בזו אחר זו יצירות מופת המציירות עולמות צליל מגוונים ועשירים: שתי יצירות להרמוניקת זכוכית**, מוטט ברה מז'ור ("אווה וְרום"), שתי אופרות שונות באופיין ("רחמי טיטוס" ו"חליל הקסם"), שתי קנטטות ואת הרקוויאם ברה מינור, שנותר בלתי גמור. הקונצ'רטו לקלרינט, שהולחן באותו סתיו, הוא אפוא יצירתו הכלית השלמה האחרונה של מוצרט.

הקונצ'רטו מציג את סגנונו "המאוחר" של מוצרט במלוא יפעתו (כמה אירוני הביטוי "מאוחר" כשמדובר ביוצר בן 35): ביצירה פשטות שניתן להשיגה רק אחרי ניסיון רב. אין בה פסקאות שמטרתן היחידה להציג לראווה את וירטואוזיות הסולן. הקלישאה "אף צליל מיותר" מתאימה להפליא ליצירה הזאת. בהשראת יכולותיו של שטדלר והכלי ארך־המנעד שפיתח, מוצרט הופך את הסולן לחלק כה הדוק ממארג היצירה, עד כי אין צורך במופעי קדנצה ראוותניים. ועם זה, המאזן זוכה לטעום בקונצ'רטו את מלוא אמנותו של הסולן - משורות של שירה ענוגה ועד למהלכים תזזיתיים ככספית רועמת.

האנסמבל הסכוני: לצד כלי הקשת - רק זוגות חלילים, בסונים וקרנות. נעדרים הקולות הפיקנטיים של אבובים, נעדרים קלרינטים מתחרים וכלי נשיפה של מתכת, העלולים לכסות על קול הסולן.

והקונטרבסים - גם בנוכחותם, נעדרים לעתים: במקומות שהיינו מצפים אולי - כברירת מחדל - כי הקונטרבסים יגבו את הצ'לי, הם מכבדים את האנסמבל בשתיקתם.

הפרק הראשון (אלגרו) נפתח בריטורנלו תזמורתי קל ועליז. הנושא הראשון, אף כי בתחילה הוא פשוט למשמע כשיר ערש, מצליח להגיע לידי הבעה רגשית מרתקת במהלך הווריאציות והפיתוח המוענקים לו.

הפרק השני (אדג'ו) הוא בעיני רבים אחד היפים מבית היוצר של מוצרט; פסקאות הפיאנו של הסולן נשמעות כתפילה יחיד חרישית.

בפרק השלישי (רונדו: אלגרו) מוצרט מביים את דרמת הדיאלוג בין הסולן לתזמורת בהמצאות מתחדשות ומתגוונות.

מבקר המוסיקה הווינאי ברנהרד ובר, בסקרו בנובמבר 1791 את קונצרט הבכורה של הקונצ'רטו בנגינת שטדלר, כותב משפט הנשמע ממש כאפיטף: "שפע כזה של יופי כמעט מלאה את הנשמה... אך אשרי האמן שזה חסרונו היחידי - שהוא מושלם מדי".

* דרך אגב: נמצאה פרטיטורה חלקית של הקונצ'רטו בכתב ידו של מוצרט ובה הכלי הסולני - קרן באסט. ** גם "ארמוניקה" או "הידרוקריסטלופון".

אסון גם לתאיס, המגלה כי איבדה את עולמה וגם לנזיר, המודה לקראת סוף האופרה כי התאהב בה, כנגד מיטב שיפוטו, במהלך השכנוע.

נגינת הביניים היא ההרהור בן 6 הדקות שאחריו מודיעה תאיס לעתניאל כי אמנם החליטה ללכת אחריו אל המדבר. יודעי דבר מעידים כי מסנה עצמו היה קרוע בין יצר עז לבין רגשי אשמה עזים, וייתכן שסימון טמפו היצירה כ-*andante religioso* (מתוך באופן דתי) מסכם את כוונת המלחין היטב. ההרהור הקצר והטעון אהוב מאוד בתור הדרן.

הפריסאי ובמקביל המשיך להלחין אופרות, שהמצליחות בהן היו "מנון" (1884), "ורתר" (1892) ו"תאיס" (1894). מלבד האופרות הלחין סוויטות, מוסיקה לבלט, אורטוריות, קנטטות וכ-200 שירים.

אחת היצירות הפופולריות ביותר של ז'יל מסנה היא נגינת ביניים מן האופרה "תאיס", המנוגנת בקונצרט זה. היא כתובה במקור לכינור סולו, שני חלילים, שני אבובים, קרן אנגלית, קלרינט, קלרינט באס, בסון, קונטרבס, שתי קרנות, טימפני, מקהלה, שני נבלים וכלי קשת. פעמים מוותרים מבצעי תקופתנו על מרכיבים רבים מן התזמור לטובת תזמורת צנועה יותר או אפילו פסנתר ואילו הכלי הסולני עשוי להיות צ'לו, חצוצרה, חליל או קלרינט.

מסנה נודע כמי שמלחין את יצירותיו לא ליד הפסנתר כי אם הישר מן הדמיון אל הדף. דבר זה סייע לו רבות בתזמור, כי היצירה נוצרה לא מנגינה לחוד ולבוש לחוד, כי אם כמקשה אחת. מסנה ידוע גם ביפי לחניו, ונגינת הביניים הזאת, המובאת לקראת סוף האופרה, מדגימה זאת יפה: היא נשמעת כהרהור מתפתח ומתגונן על רקע הליכת הרגליים ו/או הלמות הדופק.

האופרה "תאיס" עוסקת ביחסים הטעונים בין אשת חברה משוחררת באלכסנדריה של המאה הרביעית לבין הנזיר הנוצרי עתניאל, הבא מן המדבר לשכנעה כי תוותר על חיי הבשרים והמותרות ותהפוך, כמוהו, לחסידה מתנזרת של ישו. התוצאות הרות

המלחין הצרפתי ז'יל מסנה נודע בעיקר בזכות אופרותיו. הן היו פופולאריות מאוד בשלהי המאה התשע עשרה ובראשית המאה העשרים, ואולם זמן לא רב אחרי מותו בלעה הנשייה את יצירותיו... עד לאמצע שנות השבעים של המאה הקודמת, שבה זכו כמה משני תריסרי אופרותיו לעדנה, ובמיוחד "מנון", "ורתר" ו"תאיס".

מסנה, יליד עמק הלואר, עבר עם משפחתו לפריס בהיותו בן שש ושם קיבל שיעורי נגינה מאמו. בגיל צעיר מאוד התקבל לקונסרבטוריון הפריסאי, ובין מוריו היה המלחין אמברואז תומא. לפרנסתו עבד כנגן טימפני ב-*Theatre Lyrique* וכפסנתרן בבית קפה. לא רבים ממוריו זיהו בו את הניצוץ היצירתי, ואולם בשנת 1862 זיכתה אותו הקנטטה "דיוויד ריציו" בפרס רומא הנכסף, המקדם מלחינים בראשית דרכם אל פרסומם.

האופרה הראשונה של מסנה, "הדודה רבא", שהוצגה ב"אופרה קומיק" ב-1867 לא זכתה לתגובות חמות. לעומת זאת קצרה האורטוריה הדרמטית שלו "מריה מגדלנה" (1873) את שבחי שארל גונו, ונסן ד'אנדי ופיוטר צ'ייקובסקי. התשבחות היו התחלה טובה, אך עיקר הסיוע בקידום קריירת ההלחנה שלו קיבל מסנה ממורו אמברואז תומא, מן הליברית והמוציא לאור ז'ורז' הרטמן, וממשפחת רעייתו האמידה, שהכיר בתיווכו של פרנץ ליסט. מ-1878 עבד מסנה כפרופסור לקומפוזיציה בקונסרבטוריון

New Horizons

SEASON
30
2013
2014

Ruben Gazarian conductor
(Armenia-Germany)

Sharon Kam clarinet (Israel-Germany)

- **Charles Ives** (1874-1954)
Symphony No. 3 (The Camp Meeting)
- **Antonin Dvořák** (1841-1904)
String Quartet (The American Quartet)
in F major op. 96 no. 12,
arranged for string orchestra
by Nurhan Arman

Intermission

- **Wolfgang Amadeus Mozart** (1756-1791)
Clarinet Concerto K.622 in A
- **Jules Massenet** (1842-1912)
Meditation from "Thaïs" in D major,
arranged for clarinet and strings

Jerusalem / Henry Crown Hall

Tuesday, September 10 2013 at 20:00

Rehovot / Wix Auditorium Weizmann Institute

Wednesday, September 11 2013 at 20:00

Tel Aviv / Tel Aviv Museum of Art

Thursday, September 12 2013 at 20:30

The Israel Camerata Jerusalem

Music Director and Founder: **Avner Biron**

Advisor: **Josef Bardanashvili**

The musicians

*principal player **assistant principal

1st Violin

Matan Dagan*
Natalie Sher*
Carmela Leiman**
Michael Boyaner
Pavel Galaganov
Sophia Kirsanova
Roman Yusupov

2nd Violin

Étienne Meneri*
Eduard Reznik*
Michael Kontsevich
Zina Levin
Keren Lipker

Viola

Michael Plaskov*
Doron Alperin
Boris Rimmer
Andrei Shapelnikov

Cello

Yefim Eisenstadt*
Marina Katz*
Zvi Orleansky*
Alexander Sinelnikov**

Bass
Dmitri Rozenzweig*
Genadi Litvin

Flute

Esti Rofé*

Oboe

Muki Zohar*
Ori Meiraz

Bassoon

Mauricio Paez*
Kristijonas Grigas

French Horn

Alon Reuven*

Honorary fellow violonist: Arnold Kobiliansky

Guest musicians: Denice Djerassi, violin; Uri Nahir, flute; Ilya Schwartz, clarinet; Roman Kott, horn; Yaron Hering, trombone

Board of Directors and Members of Association

*Member of the board

Prof. Ruth Arnon*, Chairman
Jacob Aizner*
Dr. Hanan Alon

Shimshon Arad
Prof. Avi Ben Basat
Robert Drake

Izaak Elron*
Prof. Menachem Fisch*
Prof. Benny Geiger*

Yair Green*
Prof. Moshe Hadani*
Prof. Uri Karshon

Raanan Kop, CPA
Nissim Levy
Baruch Shalev*

Administration

General Manager: Ben-Zion Shira
Administrative Manager: Michael Kontsevich
Producer and Librarian: Abigail Sandler

Marketing Manager: Ittai Shickman
Sales: Dagan Feder
Stage Manager: Valery Aksyonov

Legal Advisor: Adv. Ami Folman
Accountant: Sarit Yitshaki

Office: 13 HaHagana St. (HaGiv'a HaTsarfatit) Jerusalem | Tel: +972-2-5020503 Fax: +972-2-5020504

Internet: www.jcamerata.com | Email: info@jcamerata.com

The Orchestra is supported by: The Ministry of Culture and Sport | The Municipality of Jerusalem
The Marc Rich Foundation | and by the generous support of various donors.

SEASON
30
2013
2014

THE ISRAEL CAMERATA JERUSALEM
MUSIC DIRECTOR: AVNER BIRON

NEW HORIZONS